

Handläggare
Elisabeth Richter Hagert
Telefon: 08-508 14 000
Solveig Blid
Telefon: 08-508 145 52

Till
Enskede-Årsta-Vantör
stadsdelsnämnd

Förstudie av sociala företag

Förvaltningens förslag till beslut

Nämnden godkänner förvaltningens redovisning av uppdraget.

Lena Lundström Stoltz
stadsdelsdirektör

Gunilla Ekstrand
avdelningschef

Sammanfattning

I verksamhetsplanen för 2016 fick förvaltningen i uppdrag att göra en förstudie kring att stödja sociala företag, främst i Östberga, men även i andra områden. En av utgångspunkterna skulle vara Arbetsmarknadsförvaltningens rapport om sociala företag.

Förvaltningen har i utredningen tagit del av information och olika dokument om sociala företag, haft kontakt med strategiska personer och besökt olika föreningar.

Arbetsmarknadsförvaltningen som har ansvar för arbetsmarknadsåtgärder i staden. De har ett pågående uppdrag med att starta och initiera sociala företag i samarbete med Coompanion.

För att skapa förutsättningar för att främja arbetsintegrerande sociala företag behöver berörda politiker och tjänstemän ha kunskap om området och hur de kan bidra till processen.

Utredningen visar att det är viktigt, vid start av ett socialt företag, att det finns en ideell eller ekonomisk förening som är engagerade, drivande och tror på sin affärsidé. Förvaltningen har därför en viktig roll i att informera och fånga upp de idéer, intressen, behov förutsättningar som finns hos de boende bland annat i Östberga.

Arbetet med att stötta uppstarten av ASF - i exempelvis Östberga - blir en åtgärd i den lokala utvecklingsplanen (LUP).

Bakgrund

I verksamhetsplanen för 2016 fick förvaltningen i uppdrag att göra en förstudie för att klargöra hur stadsdelsnämnden kan driva fram, ta initiativ till eller på annat sätt stödja framväxten av arbetsintegrerande sociala företag, främst i Östberga men även i andra områden. Förstudien skulle inrymma reflektioner och beräkningar för exempelvis organisation, samverkan med stadens nämnder samt myndigheter och eventuella investeringar. En av utgångspunkterna skulle vara Arbetsmarknadsförvaltningens rapport om sociala företag.

Förstudien utgår från Arbetsmarknadsförvaltningens utredning om Sociala företag och idéburet offentligt partnerskap. Förvaltningen har även tagit del av andra rapporter och dokument om sociala företag. Förvaltningen tagit del av en stor mängd information från kommuner, organisationer och föreningar. Förvaltningen har även intervjuat personer som på ett eller annat sätt är involverade i frågan om sociala företag eller aktiva i föreningar verksamma i stadsdelsområdet. Förvaltningen har också besökt ett av de tre sociala företag som är etablerade i stadsdelsområdet ”Andra varvet”, som driver en second-hand butik och ett café i Högdalens centrum. De andra två företagen är Blå bandets secondhand butik och café i Bandhagen samt Stadsmissionens Matmission i Rågsved.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Individ och familjeomsorgen vuxna.

Ärendet

Vad är ett socialt företag

Arbetskapande sociala företag är sociala företag vars primära syfte är att skapa jobb för personer som har svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Ofta kallas arbetskapande företag arbetsintegrerande sociala företag. I ärendet används begreppet sociala företag.

De sociala företagen ska erbjuda delaktighet för medarbetarna till exempel genom att de kan bli ägare/medlem i företaget. Vinsterna ska huvudsakligen återinvesteras i företaget eller i nya företag som har samma primära syfte.

I Sverige finns ca 77 000 organisationer som är registrerade arbetsgivare och har ett socialt ändamål. Av dessa är ca 320 sociala företag. Sociala företag kan finnas i alla branscher och producera varor och/eller tjänster. Det finns ingen självklar företagsform utan det kan variera.

Sociala företag skapar nya arbetstillfällen men ger också möjligheter till arbetsträning och rehabilitering för personer som sedan kan gå vidare till andra arbetsgivare eller studier. En utgångspunkt är att alla ska arbeta 100 % av sin förmåga. Sociala företag har samma skyldigheter och ansvar för arbetstagare och kunder som andra företag. De här företagen har på sätt och vis två affärsidéer, där det ena är att integrera människor i arbetslivet, på uppdrag av någon myndighet, och det andra att sälja varor/tjänster.

Enligt den definition som Tillväxtverket, i samarbete med andra aktörer, tagit fram, ska sociala företag vara fristående från offentlig sektor.

Vilka bestämmelser styr sociala företag

Till skillnad från övriga europeiska länder har Sverige ingen särslagstiftning för sociala företag. Förutom Lagen om offentlig upphandling (LOU) gäller även konkurrenslagstiftningen.

Nya upphandlingsdirektiv har beslutats av EU-parlamentet som gör det möjligt att ställa krav i upphandlingar på miljöhänsyn och social hänsyn, så länge de är förenliga med de grundläggande principerna. Samhällskrav kan användas som ett verktyg för att skapa en mer inkluderande arbetsmarknad genom att till exempel ställa krav på att anställa eller erbjuda praktik och/eller utbildning, till långtidsarbetslösa personer. Krav på samhällsansvar bör inte generellt ställas i alla upphandlingar utan endast när det är relevant i förhållande till risk och den effekt som förväntas uppnås.

Sverige skiljer sig även från andra länder, när det gäller sociala företag, genom att vi inte har särskilda bolagsregler eller skattesubventioner för dessa företag. Vi är också det land som är mest strikt när det gäller att tillämpa EU's upphandlingsregler.

Ansvarsfördelning för arbetsmarknadsåtgärder

Arbetsförmedlingen är den myndighet som har ansvar för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten i landet. Arbetsförmedlingen har budgeterade medel för att köpa rehabiliteringsplatser, etableringsstöd, jobb- och utvecklingsgarantiplatser samt praktik, för personer som är arbetslösa. Arbetsförmedlingen är den myndighet som har ansvar för att arbetsintegrera nyanlända.

I Stockholms stad har Arbetsmarknadsförvaltningen ansvar och budget för personer som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden och som inte omfattas av Arbetsförmedlingens insatser. Arbetsmarknadsförvaltningen samlar stadens resurser för att hitta samarbeten och utbyten mellan olika verksamheter, för att minska arbetslösheten och få fler att bli självförsörjande.

Arbetsmarknadsförvaltningen har tre uppdrag: hjälpa fler arbetslösa till egen försörjning, öppna dörrar för unga och nyanlända och erbjuda språngbrädor för karriären. Arbetsmarknadsförvaltningen omfattar Jobbtorg Stockholm, Rekryteringsprogrammet, START (arbetsförberedande och yrkesinriktade insatser), vuxenutbildning, Järvalärling, samhällsorientering, svenskundervisning för invandrare (sfi) samt det samordnande och övergripande ansvaret för arbetsmarknadsfrågor, nationella minoriteter och flyktingfrågor.

Personer som söker ekonomiskt bistånd på grund av arbetslöshet, och som har en arbetsförmåga, remitteras omgående till Jobbtorg, för att där få stöd med att göra upp en plan för hur personen ska komma ut i arbete. Jobbtorg vänder sig till:

- Arbetslösa som är beroende av ekonomiskt bistånd
- Arbetslösa ungdomar 16-29 år
- SFI-studerande som har ekonomiskt bistånd eller introduktionsersättning

Jobbtorg erbjuder hjälp på olika sätt till exempel genom rådgivning, arbetsträning, praktik, kortare yrkeskurser och matchning mot jobb inom både näringsliv samt Stockholms stad.

Enligt Arbetsmarknadsförvaltningen är till exempel de kommunala visstids-anställningarna, som tillskapades under 2015, ett bra medel för att ge personer som har ekonomiskt bistånd praktik och erfarenhet, för att sedan kunna gå vidare i arbetslivet.

Arbetsmarknadsförvaltningen utreder för närvarande möjligheterna att utvidga antalet arbetsplatser och vilken sorts företag som kan anlitas för olika placeringar av arbetstagare. Idag är det inte möjligt att placera dessa personer i aktie- eller handelsbolag, då det anses ge företaget konkurrensfördelar.

Om att starta sociala företag

I Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholms delrapport "Stad i samverkan" står att sociala företag kan prövas för att främja sysselsättning och lokalsamhällestillit. Enligt rapporten är sociala företag en variant av så kallade områdesföretag, där lokala aktörer i form av näringsliv och civilsamhälle i samverkan med offentliga aktörer, som kommuner, tillsammans bildar ett socialt företag. Utgångspunkten för områdesföretag är att möta lokala sociala behov med affärslösningar som särskilt främjar den lokala ekonomins utveckling. Vidare står att det inom detta område skulle vara möjligt att inleda en utvecklingsprocess tillsammans med det lokala näringslivet och civilsamhället, i olika socioekonomiskt utsatta områden, för att identifiera möjliga pilotsatsningar inom Stockholms stad.

Att starta ett socialt företag innebär alltid en kontakt och någon form av överenskommelse med oftast Arbetsförmedlingen och/eller kommunen, där företaget geografiskt är placerad. Försäkringskassan är en ofta förekommande samarbetspartner. Arbetsförmedlingen och/eller Försäkringskassan brukar stå för ekonomiskt individuellt stöd. Personer som har ekonomiskt bistånd kan arbetsträna i sociala företag.

Flera olika bidrag går att få för att starta ett socialt företag. Det går att få särskilt stöd vid start av näringsverksamhet; "starta eget bidrag" och flera andra typer av anställningsstöd samt stöd till hjälpmedel på arbetsplatsen, om det finns personer med dessa behov. Jobbtorg i Farsta har en dag i månaden information om att starta eget. De anordnar också åttaveckors kurser i att starta eget, som riktar sig till olika målgrupper.

Många sociala företag startar med en projektperiod, som kan finansieras av olika fonder till exempel Allmänna Arvsfonden eller EU:s Sociala fond. Projektmedlen kan dock inte användas till investeringar eller löner i företaget. Däremot kan de användas till att utveckla affärsidéer, bygga nätverk, utbildning med mera.

Begrepp som brukar användas i dessa sammanhang är *crowdfunding* som innebär att många olika personer, företag, organisationer är med och finansierar. *Bootstrapping* är ett annat begrepp och är ett sätt att minska kapitalbehovet genom att dela på resurser vilket kan vara lokaler, teknik, personal med mera.

Det finns två intresseorganisationer i Sverige som kan stötta de som vill starta sociala företag. Det ena är Coompanion och det andra är SKOOPI.

En kommun kan ta initiativ för att främja tillkomsten av sociala företag via till exempel information och genom att erbjuda visst stöd och ekonomiskt bistånd. Ett socialt företag är dock inte något som en kommun eller annan myndighet kan besluta om att starta. Det utgår från att det bildas av medlemmar i en ideell eller ekonomisk förening, som är en självständig juridisk person.

Arbetsmarknadsförvaltningen menar att det inte finns några hinder om en stadsdelsförvaltning vill ingå ett idéburet partnerskap med en förening/organisation. Deras aktivitet ska inte konkurrera med etablerad verksamhet utan ska skapa ett mervärde för medborgarna. Ett gott exempel på detta är ”Svenska för baby” som Arbetsmarknadsförvaltningen driver tillsammans med föreningen Internationella bekantskaper. Denna verksamhet finns runt om i Stockholm, bland annat på Öppna förskolan i Rågsved.

Vad behöver/efterfrågar potentiella sociala företag

Under våren 2014 anordnade Socialförvaltningen i samverkan med Arbetsmarknadsförvaltningen en gemensam seminariedag för organisationer och föreningar som verkar inom ramen för den sociala ekonomin. Syftet med dagen var att företagen skulle få beskriva sina behov och möjligheter. Det som framkom var att det fanns ett behov av finansiering, upphandling, stöd och råd. När det gäller finansiering är placeringar som kommunen gör, för personer som beviljas olika typer av rehabiliterings- och arbetsträningssatsningar, en viktig inkomstkälla för sociala företag. Intäkter från varor/tjänster är oftast små och sekundära för verksamhetens överlevnad.

Arbetsmarknadsförvaltningen har ett nära samarbete med och bekostar delar av Coompanions verksamhet. De anser att Coompanion är de som bäst kan ge information, råd och stöd till de som är intresserade av att starta ett socialt företag. Coompanion har en helhetsbild och ett stort kontaktnät som bidrar till att hjälpa de som vill etablera sig i branschen.

I samarbete med sociala företag och idéburna föreningar har det framkommit att det underlättar om det i dessa frågor finns en och samma person att vända sig till inom kommunen.

Arbetslöshet i stadsdelsområdet

Antalet öppet arbetslösa i stadsdelsområdet fördelar sig som följande, värdena anges dels i antal och dels i procent av arbetslösa i stadsdelsområdet:

Ålders- grupper	18-19 år		20-24 år		25-54 år		55-64 år	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
Östberga	7	4,5	15	3,2	156	5,7	10	1,9
Rågsved	11	3,6	50	5,5	407	6,8	46	4,4
Hagsätra	0	0	35	4,6	245	5,6	0	0
Högdalen	6	3,9	21	3,0	209	4,5	44	4,3
Bandhagen	-	0	13	2,8	121	3,8	0	0
Summa	54		207		1745		286	

statistik Sweco uppgifter per den 31 oktober 2015

Antalsmässigt är arbetslösheten i alla åldergrupper störst i Rågsved (514), följt av Högdalen och Hagsätra (båda 280). Procentmässigt finns högst andel arbetslösa i ålderguppen 18-19 år i Östberga. I övriga åldergruppen finns högst procentandel arbetslösa i Rågsved.

Statistiken säger inget om ifall de arbetslösa tillhör någon grupp av arbetstagare som är i behov av särskilda insatser i form av rehabilitering, arbetsträning eller nyanlända med behov av språkträning

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen föreslår att arbetet med att utveckla sociala företag bör göras i tre steg:

1. Information till politiker och tjänstemän

För att skapa förutsättningar för att främja ASF, arbetsintegrerade sociala företag behöver berörda politiker och tjänstemän ha kunskap om området och hur de kan bidra till processen. En sådan information kan tillhandahållas via Coompanion.

2. *Informationsinsatser externt*

Informationstillfällen erbjuds till den målgrupp som kan tänkas vara intresserade av att starta verksamhet som kan drivas som ASF. Informationen riktas till grupper/organisationer i näringsliv eller civilsamhället (ofta föreningar) som kan vara intresserade av att starta ASF. Det första arbetet ska riktas mot Östberga för att fånga upp de idéer, intressen, behov och förutsättningar som finns där.

3. *Uppstart av ASF*

Arbetet med att stötta uppstarten av ASF - i exempelvis Östberga - blir en åtgärd i den lokala utvecklingsplanen (LUP).

Om arbetet leder till att grupper/organisationer i näringsliv eller civilsamhället (ofta föreningar) vill starta sociala företag skulle förvaltningen i ett andra steg kunna utveckla offentligt partnerskap, där avtal är möjliga och inte står i strid med andra avtalsformer eller omfattar tjänster som är aktuella på den öppna marknaden. Detta arbete sker i samverkan med arbetsmarknadsförvaltningen och/eller annan aktuell myndighet. Det kan även ske med stöd av en organisation som har avtal med Arbetsmarknadsförvaltningen eller annan myndighet.